

Schriftelijk Overleg Regie en keuzes in het nationaal omgevingsbeleid (NOVI), 19 mei 2020

Diversiteit in land- en tuinbouw verdient waardering in NOVI

De land- en tuinbouw in Nederland staat aan de basis van groen, gezond en gewaardeerd voedsel en een grote variatie aan bloemen, planten en bomen. Nederlandse boeren en tuinders zijn met hun ondernemerschap, kennis, maatschappelijke betrokkenheid en duurzame, efficiënte productie wereldwijd toonaangevend. Ze leveren kwalitatief hoogwaardige, veilige, smaakvolle en gezonde producten, maar voorzien ook in het beheer en de aankleding van het platteland en de groene ruimte.

De sector is niet alleen de groene motor van de nationale economie, maar levert ook een belangrijke bijdrage aan de kwaliteit van de leefomgeving, welbevinden, ruimte, energie, water en klimaat. De sector verdient dan ook waardering en ruimte in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). De Nederlandse land- en tuinbouw is een veelkleurig palet met o.a. Greenports, hightech, natuurinclusieve en multifunctionele bedrijven. Deze diversiteit moet gekoesterd worden. Terecht wordt in de NOVI erkend dat er ruimte moet zijn voor dit breed pallet aan agrarische bedrijven.

Nationaal Programma Landelijk Gebied

LTO Nederland ondersteunt het voornemen van het kabinet om te komen tot een Nationaal Programma voor het landelijk gebied. Boeren en tuinders beheren meer dan 70% van alle grond in Nederland en zijn daarmee hoeders van het landelijk gebied. We willen daarom nauw betrokken worden bij het ontwikkelen van een strategie. Voorkomen moet worden dat deze strategie volstaat met filosofische vergezichten, zonder dat rekening wordt gehouden met de sociaaleconomische en politieke realiteit waarin boeren en tuinders opereren. Evenals de rest van onze economie, is de Nederlandse land- en tuinbouw internationaal georiënteerd en dan vooral op Noordwest Europa. Hier moet in de uitwerking rekening mee gehouden worden.

Instrumentenkoffer

Bij het bepalen van de strategie is het ook belangrijk dat er gesproken wordt over in te zetten instrumenten. Natuurontwikkeling, stedelijke ontwikkeling, stoppende agrarische bedrijven, zonnevelden; er verandert veel in het landelijk gebied. Tegelijkertijd hebben ondernemers te maken met nieuwe eisen vanuit de markt en samenleving. Boeren en tuinders willen inspelen op die veranderende wensen, zoals bijvoorbeeld de behoefte aan een betere bodemvruchtbaarheid, hogere eisen aan grondgebondenheid, meer weidegang en klimaatadaptatie. Ook voor het realiseren van kringlooplandbouw is er meer ruimte nodig. Dat vraagt om goede instrumenten om de structuur van de land- en tuinbouw te verbeteren en deze actief in te kunnen zetten.

Landbouwstructuur

De laatste jaren zijn (her)inrichtingstrajecten vanuit de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG) vooral ingezet om meer natuur te realiseren. Te weinig aandacht voor de structuur van de landbouw heeft ertoe geleid dat de structuur in veel gebieden niet meer op orde is voor de maatschappelijke opgaven voor de toekomst. De structuur van de landbouw in het landelijk gebied heeft een eigen zelfstandige waarde (natuurinclusief of regulier) en is belangrijk genoeg om instrumenten van structuurversterking en/of herinrichting in te zetten. Dit maakt het mogelijk om structureel meer grond onder bedrijven te brengen, en daarmee in te spelen op wensen vanuit de maatschappij.

Vrijkomende agrarische bebouwing

Het vullen van de instrumentenkoffer geldt ook ten aanzien van de vrijkomende agrarische

bebouwing. Nu wordt in veel gevallen gezocht naar creatieve vormen van herbestemming. Dat zijn mooie initiatieven, maar het lost slechts een klein deel van de problematiek op. Als gevolg van vrijkomende agrarische bebouwing treedt leegstand, verloedering en een toename van criminaliteit op het platteland op. Om dit te voorkomen, zijn nationale en provinciale sloopfondsen noodzakelijk. Tevens vraagt LTO Nederland aandacht voor de kosten van het omzetten van functies. De leges- en advieskosten nemen in rap tempo toe: tienduizenden euro's zijn helaas geen uitzondering meer. Dit werkt illegale situaties, ondermijning en verloedering in de hand, doordat het omzetten of legaliseren van de functies te duur zijn geworden.

Natuur

In de NOVI wordt voorgesteld om de natuur robuuster te maken en nieuwe verbindingen te realiseren. Ten eerste merkt LTO Nederland op dat het robuuster maken van natuurgebieden en nieuwe verbindingen het juridische stikstofprobleem niet oplossen. Verbindingen zijn zinvol ter bevordering van het uitwisselen van soorten. De meest kritische habitats zijn vooral (hoog)vennen, grijze duinen, blauwgraslanden of vochtige heiden. Die zijn niet of nauwelijks geholpen met het verbinden van gebieden. Ook het eenzijdig afwentelen van de problematiek op de veehouderij is niet terecht: de stikstofbelasting door bronnen buiten de landbouw (industrie, verkeer, buitenland) overstijgt de kritische depositiewaarde in veel Natura 2000-gebieden. Er zijn bovendien tal van andere factoren die van invloed zijn op de natuur, zoals congestie effecten als gevolg van verstedelijking en klimaatverandering (droogte).

De natuur zal dus op veel plaatsen nooit meer kunnen worden zoals die was of beoogd is. Om deze redenen is een maatschappelijke discussie over de positie en bescherming van Natura 2000-gebieden in Nederland noodzakelijk. Hierbij geldt: het gaat niet zo zeer om minder natuurgebieden maar om het maken van weloverwogen maatschappelijke keuzes ten aanzien van het beschermingsniveau van gebieden. LTO Nederland mist deze fundamentele en noodzakelijke discussie in de NOVI. Voorts is LTO Nederland voorstander van een gebiedsgerichte aanpak, die recht doet aan de omstandigheden in het betreffende gebied.

Duurzaam perspectief rondom natuurgebieden

Boeren en tuinders kunnen een extra bijdrage leveren in en rondom natuurgebieden. Dit kan alleen als het verdienmodel op orde is en langjarig zekerheid biedt. Daar zijn verschillende mogelijkheden voor. Dat kan door de bedrijfsvoering helemaal op natuur te richten en daar toegevoegde waarde uit halen en/of een vergoeding te ontvangen voor zogenaamde blauwe of groene ecodiensten. Het kan ook door grondgebonden veehouderij die wil extensiveren, mogelijkheden te geven om meer gronden onder het bedrijf te brengen, bijvoorbeeld door grondafwaardering en/of lagere pachtprizen van terreinbeheerders en overheden.

Een knelpunt voor verdere extensivering is echter de enorme druk op grond als gevolg van diverse maatschappelijke wensen (energietransitie, klimaatadaptatie, woningbouw, bosaanleg). Het alleen stellen van regels levert vaak ongewenste effecten op. In sommige regio's dichtbij Natura 2000 stoppen juist veel kleinere grondgebonden veehouderijbedrijven vanwege regeldruk en onvoldoende bedrijfseconomisch perspectief. Dit terwijl juist zij ook een bijdrage kunnen leveren aan natuurontwikkeling en de leefbaarheid van de gebieden. Duurzaam economisch perspectief heeft daarom de voorkeur boven het aanwijzen van nieuwe bufferzones. Het verleden heeft ons geleerd dat bufferzones behalve veel maatschappelijke kosten, niets hebben opgeleverd.

Watervoorziening

In delen van Nederland geeft de beschikbaarheid van zoetwater reden tot zorg. Voldoende beschikbaar zoetwater is noodzakelijk voor het produceren van voedsel en sierteeltproducten. Innovatieve projecten gericht op klimaatadaptatie, verdienen steun en ruim baan. Denk hierbij aan zoetwater aanvoermogelijkheden en het meer en beter bergen van zoetwater. Naast het

onttrekken van water voor de voedselvoorziening, spelen boeren en tuinders ook een belangrijke rol in het opslaan van water in de bodem, onder het maaiveld en in de watergang. Daarmee leveren ze een forse bijdrage aan waterbeheer en klimaatadaptatie. Dit mag beloond worden met ruimte om water te onttrekken. Het is belangrijk dat het belang van een goede zoetwatervoorziening voor de land- en tuinbouw, terugkomt in de NOVI.

Veenweidegebieden

Een belangrijke uitdaging voor de toekomst die ook voor omgevingsbeleid relevant is, is de discussie in de veenweidegebieden. Wat LTO Nederland betreft moet per gebied beoordeeld worden wat het meest passend is, waarbij onderscheid gemaakt moet worden in de verschillende veenweidegebieden. De landbouw in die gebieden is van grote waarde zowel economisch en cultuurhistorisch en moet daarom behouden blijven. Aan de andere kant liggen er in sommige gebieden een stapeling aan problemen (bodemdaling, kleine percelen, slechte infrastructuur). Herverkaveling en bedrijfsverplaatsing, natuurinclusieve landbouw kunnen een oplossing bieden. Maak de keuze voor de oplossing niet in de NOVI, maar laat de keuze over aan de gebieden zelf. Een gebiedsgerichte aanpak is overigens niet alleen nodig voor de veenweidegebieden maar ook voor andere gebieden met een meervoudige opgave.

Energietransitie

Voor de zomer worden de concept-Regionale Energie Strategieën (RESsen) vastgesteld. LTO Nederland heeft zorgen dat er veel landbouwgronden onttrokken worden ten behoeve van met name zonneparken. We zien in de ingeleverde concept-RES'sen ook nog eens een scheve verhouding tussen windmolens (weinig) en zonneparken (heel veel), wat tot nog meer ruimtebeslag gaat leiden en een verdergaande aantasting van de landbouwstructuur in gebieden. Mede naar aanleiding van de motie Dik-Faber (Kamerstuknummer 32813-204) zijn er in de NOVI teksten opgenomen om een aanslag op de landbouwgronden te voorkomen. Nu de meeste concept-RES'sen bekend zijn, lijkt het ons een goed moment om te evalueren. Zijn de regio's er in geslaagd om de zonnepanelen vooral in het stedelijk gebied of op daken te realiseren, of wordt er grootschalig een beroep gedaan op landbouwgronden?